

»Läpileikkaus osoittaa
kirjallisuuden rikkauden ja voiman.»

– AFTONBLADET

Lydia Sand gren

LÄPILEIKKAUS

WSOY

Lydia Sand- gren

LÄPILEIKKAUS

Suomentanut Sanna Manninen

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Kustantaja kiittää Ruotsin kulttuurirahasto Kulturrådetia teoksen saamasta käännöstuesta.
Suomentaja kiittää Suomen Kulttuurirahastoa ja Taiteen edistämiskeskusta tuesta.

Lainaukset:

CHARLES BAUDELAIRE: *Pariisin ikävä*, suom. Väinö Kirstinä ja Eila Kostamo.

SAMUEL BECKETT: *Huomenna hän tulee*, suom. Aili Palmén.

PÅR LAGERKVIST: *Runoja*, suom. Viljo Kajava.

ALBERT CAMUS: ”Sisyfoksen myytti”, teoksessa *Esseitä: Valikoima*, suom. Leena Löfstedt.

SIGMUND FREUD: *Johdatus narsismiin ja muita esseitä*, suom. Mirja Rutanen.

LUDWIG WITTEGENSTEIN: *Tractatus Logico-Philosophicus eli Loogis-filosofinen tutkielma*,
suom. Heikki Nyman.

JEAN-PAUL SARTRE: ”Eksistentiaalismin on humanismia”,
suom. Aarne T. K. Lahtinen, teoksessa *Esseitä I*.

HOMEROS: *Ilias*, suom. Otto Manninen.

Ruotsinkielinen alkuteos

Samlade verk

© Lydia Sandgren, 2020

First published by Albert Bonniers Förlag, Stockholm, Sweden

Published in the Finnish language by arrangement with Bonnier Rights, Stockholm, Sweden

Suomennoksen © Sanna Manninen ja WSOY 2022

ISBN 978-951-0-47799-1

PAINETTU EU:SSA

MARTIN BERG MAKASI olohuoneen lattialla kädet ristissä vatsan päällä. Hänen ympärillään oli paperikasoja levällään. Pään vieressä oli puolivalmis romaani, jalkojen kohdalla läjissä kahdenkymmenen-viiden vuoden aikana lautasliinoille raapustetut kootut muistiinpanot. Oikea kyynärpää hipoi 1960-luvulla syntyneitä lupaavia kirjailijoita esittelevää antologiaa, ainoaa kirjaa missä hänen kirjoituksiaan oli koskaan julkaistu. Vasemman kyynärpään viereen oli asetettu useita narulla sidottuja pikku nippuja, joihin oli merkitty punakynällä sana PARIISI. Pään ja kyynärpäiden ja kyynärpäiden ja jalkojen välissä oli papereita ja aina vain lisää papereita: niihin oli kirjoitettu musteella, lyijykynällä ja kirjoituskoneella, ja marginaaleissa oli kuulakärkikynällä tehtyjä korjauksia; oli kakkosen rivivälillä tulostettuja tekstejä, oli sekä kahvitahraisia ja ryppyisiä että sileitä ja kiiltäviä papereita, yhteen nidottuja tai klemmarilla yhdistettyjä, oli myös irrallisia arkkeja. Oli aloitettuja novelleja, esseitä, romaanien synopsiksia, useita näytelmän yritelmiä, pikkutakin povitaskussa nuhraantuneita muistikirjoja, kasoittain kirjeitä.

Hän oli siirtänyt sohvapöydän sivuun saadakseen tilaa.

Oli kesäinen iltapäivä sinä vuonna kun Martin täyttäisi viisikymmentä. Helle väreili kaupungin yllä. Ikkunat olivat auki kadulle, ja sisälle kantautui lasten naurua, pyöränkellojen kilinää, tuntemattoman kappaleen etäistä jytkettä, Karl Johansgatanilla matkaavan raitiovaunun kolinaa. Läheisessä puistossa ihmiset paistattelivat auringossa liikkumattomina kuin rantaan ajautuneet valkeat hylkeet. Aiemmin Martinin oli tehnyt mieli huutaa heille ikkunasta, mutta kaikki äänet tuntuivat juuttuvan

kurkkuun. Ihoa kihelmöi ja vatsassa oli koko ajan ontto tunne, ammottava aukko, kädet hikosivat ja tärisivät.

Hän eli tarinan siirtymävaihetta. Joutoaikaa kahden tärkeämmän tapahtuman välissä. Sellaista, jonka yli hypätään, jotta teksti luistaa jäntevästi. Ei voi tehdä muuta kuin odottaa. Lasten kotiinpaluuta. Hautajaisia. Viestiä. Teki mieli ottaa punakynä käteen ja vetää paksuja viivoja koko paperin poikki. Pois koko roska. Raymond Carverin kustannustoimittaja teurasti pitkiä pätkiä kokoelmasta *Mistä puhumme kun puhumme rakkaudesta*, leikkasi pois loppuja – onnelliset loput – ja miten hyvä teoksesta tulikaan.

Ehkä pitäisi yrittää ylläpitää normaalitilaa. Tavata ihmisiä, syödä, mennä muutamaksi tunniksi töihin. Olihan hän kuitenkin edelleen kustantaja, ja kustantaja Martin Bergillä kyllä riitti tärkeää tekemistä. Sen sijaan hän oli ryhtynyt kokoamaan papereitaan. Hän oli viipynyt pitkään tupaten täydessä vinttikomerossa, jonne oli viety säilöön lasten pieniksi jääneitä talvitakkeja, uuden ketjun tarpeessa oleva pyörä, Eliksen vanha skeittilauta, Rakelin ylioppilasjuhlien tanssiaispuku proosallisessa muovisuojuksessa, makuupusseja, telttä, julisteita joita Martin ei ollut malttanut olla käärimättä auki, Cecilian puhki kuluneita juoksutossuja. Montako kenkäparia Cecilia oikein oli kuluttanut loppuun, ja miksi hän ei ollut heittänyt niitä pois? Martin oli penkonut tavaroita hien virratessa pitkin selkää ja reisiä, katonrajassa oli kuuma kuin pätsissä. Lopulta hän oli löytänyt pahvilaatikon, jonka päällä luki ilmiselvästi hänen omalla käsialallaan *Martinin kirjoituksia*.

Martin ei ollut varma, miten kauan oli yrittänyt keräillä auki rihmaa, joka kulki hänen nykyisestä tilanteestaan taaksepäin jonkinlaiseen lähtöpisteeseen. Jossain vaiheessa oli varmasti ollut tienhaaroja, mutta pitkään hän näytti vain talsineen eteenpäin tarkistamatta suuntaa. Ja mihin kaikki tämä aika oikein oli mennyt? Todistettavasti aikaa oli kulunut. Molemmat lapset olivat varttuneet vauvasta täysi-ikäiseksi. Ensimmäistä kertaa moneen vuosikymmeneen hän ei ollut kenenkään huoltaja.

Elis, pikku Elis, joka oli parhaillaan matkalla läpi Euroopan – kaikeksi onneksi siskonsa seurassa – ei luultavasti muuttaisi kotoa ihan ensi tilassa. Eliksellä oli kuitenkin jo katse horisontissa, ja ennemmin

tai myöhemmin Martin joutuisi seuraamaan vierestä, kun hänen poikansa pakkaisi pukuliivinsä ja muuttaisi Hisingenin puolelle kimppäkämppään, missä kuuntelisi Jacques Breliä silmät puoliummussa eikä joutuisi enää salailemaan tupakanpolttoaan. Sen jälkeen olisi aivan tyhjää. Kaikki olisi ohi.

Järjellä ajatellen, Martin tuumi matolla maatessaan, sillä tässä vaiheessa ei tainnut olla muuta vaihtoehtoa kuin turvautua järkeen – järjellä ajatellen hän ymmärsi tämän vaiheen kuuluvan prosessiin. Lapset kasvavat, se on väistämätöntä tässä elämässä. Kolmekymmentä vuotta sitten hän oli itse ollut samassa tilanteessa, hänellä oli vain ollut arveluttavampi hiusmalli. Niinhän se menee. Hän ei kuitenkaan ollut varautunut siihen, että se tapahtuisi niin pian. Hän ei ollut osannut kuvitella tätä autiutta, ei ollut ymmärtänyt miten yksinäisyys leviäisi huoneisiin ja valtaisi koko asunnon samaan aikaan kun hänen hiuksensa harmaantuisivat, jalat laihtuisivat, kuulo heikkenisi ja vuodet katoaisivat antamatta mitään vastineeksi.

Ja jonain päivänä kaikki olisi ohi. *Jättää jälkeensä paperikasoja.*

Martin ummisti silmänsä ja kuvitteli mielessään Gustav Beckerin, vaikka olikin tärkeää olla liikaa ajattelematta Gustavia. Varsinkaan nau-ravaa Gustavia, savuketta piteleviä kapeita käsiä, viipyilevää katsetta joka ei väistänyt.

Martin katsoi oikealle (paperia), vasemmalle (paperia) ja kiinnitti sitten taas katseensa kattoon. Kuinka valkoinen ja neitseellinen se oli-kaan, kuinka kirjoittamaton!

1. OSA

Aleksandrian kirjasto

1

HERÄTYSKELLO SÄPSÄYTTI Martinin hereille. Oli maaliskuu, ja ulkona oli yhä pilkkopimeää. Hän kierähti istumaan, sytytti lukuvalon ja vaiensi herätyskellon. Kännykän näytöllä loisti hänen pojaltaan klo 03.51 saapunut tekstiviesti. Tulen pian. HUOM. Ei mitään juhlamenoja kiitos.

Martin huokaisi. Elis oli juhlinut tulevaa syntymäpäiväänsä Jazz-usetissa, missä ei nähtävästi enää nykyään harrastettu harmitonta paritanssia, ja jossakin ravintolan ja kodin välillä poika oli ilmeisesti katsonut tarpeelliseksi muistuttaa isäänsä siitä, ettei halunnut herätystä onnittelulaulun säestyksellä.

Matkalla kylpyhuoneeseen hän koputti poikansa oveen ja sai vastaukseksi vaimean murahduksen.

»Hyvää syntymäpäivää», Martin sanoi.

Hän pani kahvinkeittimen päälle. Hän haki lehdet eteisen lattialta. Hän paahtoi leipää ja keitti kananmunan. Juuri kun hän oli ehtinyt kulttuurisivuille, hänen nuorimmaisensa ilmaantui keittiöön, suuntasi suorinta tietä tiskipöydän luo, valutti vettä lasiin ja kulautti sen tyhjäksi.

Elis oli kasvanut viime vuosina kymmeniä senttejä, ja oli yhä ilmeisempää, että hän oli perinyt äitinsä pitkän ja laihan, vaaleakiharaisen ulkomuodon. Martinin tärkein panos Eliksen perimään oli ruskeat silmät ja, ainakin Gustavin mukaan, taipumus esittää ettei muka murjottanut vaikka selvästi murjotti.

»Oliko hauskaa eilen?»

Elis nyökkäsi ja joi toisen lasin vettä.

»Haluatko lahjasi nyt vai myöhemmin?»

Poika mietti hetken, sitten hänen rintakehensä vavahti oksennuksen pyrkiessä ylös. »Myöhemmin», hän voihkaisi ja ryntäsi vessaan.

Martin kaatoi viimeisen kahvitilkan kurkkuunsa ja meni pukeutumaan. Hän vältteli komeron oven peilissä näkyvää hahmoa. Hän tiesi varsin hyvin miltä näytti. Rintakarvat olivat alkaneet harmaantua. Pohkeet olivat laihat, polvet luisevat. Ja hän kuitenkin treenasi kolme kertaa viikossa Göteborgin kalleimmalla kuntosalilla. Se oli turha yritys pitää puoliaan väistämätöntä vastaan. Ruumis oli pettänyt hänet: se oli teeskennellyt kaiken olevan ennallaan, mutta todellisuudessa se oli antanut periksi vanhenemiselle. Vähin erin, hänen huomionsa suuntautuessa muualle. Ennen saattoi olla yhtenä päivänä humalassa suunnilleen lounaasta eteenpäin ja polttaa tupakkaa ketjussa, eikä silti ollut mikään ongelma panna seuraavana aamuna lenkkarit jalkaan ja lähteä pariaksi tunniksi juoksemaan, kun oli tajunnut että sinä päivänä juostiin Göteborgsvarvet, johon oli tullut ilmoitauduttua hivin vuoksi. Sitä tuudittautui uskoon, että ruumis toimi tällä tavalla. Ja sitten kaikki otettiin pois, vähän kerrallaan, ihan huomaamatta.

Mustat housut, musta pikkutakki. Martin Berg pukeutui kuin ihminen joka valmistautuu synninpäästöön.

★

Tavalliseen tapaan Martin oli toimistolla ennen muita. Hänestä oli mukavaa räpsäyttää valot päälle ja katsella miten päivä heräsi ja avautui hänen silmiensä edessä.

Keskellä tietokoneen näyttöä oli tarralappu. 25-VUOTISJUHLIEN TILAVARAUKSESTA – ONKO FRILAGRET OK??? Viesti oli kirjoitettu harjoittelija Patrician siistillä pyöreällä käsialalla. Martinin takaraivossa liikahti muisto sähköpostista, johon hän ei ollut vastannut. Hän siirsi lapun näytön reunaan, siinä oli jo ennestään liuta lappuja muistuttamassa muista asioista, joita hän ei myöskään hoitaisi ennen kuin se olisi akuuttia ja ehdottoman välttämätöntä. Välittömästi hoidettavien asioiden määrä näytti pysyvän vakiona täysin riippumatta siitä, miten paljon teki töitä. Kustantamon 25-vuotisjuhlat olivat vasta kesäkuussa.

Martin nojasi otsaansa sormenpäihin, kuunteli käynnistyvän kovalevyn surinaa. Eliksellä oli tänään ranskankokeet. Kaipa poika oli pännännyt jonottaessaan Jazzhusetiin.

Pojan kouluarvosanat olivat masentavia siinä mielessä, että ne eivät olleet sen enempää erittäin hyviä kuin erittäin huonojakaan. Jos arvosanat olisivat olleet huonoja, se olisi ollut tosiasia jota kumpikaan heistä ei olisi voinut kiistää. Arvosanat pysyttelivät kuitenkin keskinkertaisuuden meridiaanilla, sillä jossain vaiheessa Elis aina väsähti. Laski kynän kädestään ja käänsi katseensa ikkunaan sen sijaan että tarkistaisi koevastauksensa vielä kertaalleen. Kun Elistä kehotti yrittämään hiukan enemmän, hän huokaisi ja hänen kasvoilleen nousi tuttu kiusaantunut ilme – kuin häntä olisi pyydetty hakemaan kuu taivaalta tai kesyttämään jääkarhu – ja hän sanoi että joo joo, yritetään. Martin kuuli äänensä kohoavan, kun hän puhui työmarkkinoista ja korkeakouluopinnoista, kauhisteli Björklundin hölmöilyjen vaikutuksia kunnalliseen aikuiskoulutukseen ja yritti saada Eliksen ymmärtämään asian tärkeyden. Rakelille näistä asioista ei ollut koskaan tarvinnut jankuttaa. Tytär oli aina saanut parhaan arvosanan kaikesta.

Ulko-ovi pamahti kiinni, ja kuului reippaita askelia.

»Hyvää huomenta!» Per hihkaisi. Hän kuulosti aina siltä kuin tarkoittaisi mitä sanoi. Ilmeisesti Martin ei ollut vastannut tarpeeksi innokkaasti, sillä muutama minuuttia myöhemmin kollega tuli hänen huoneeseensa kahden kahvikupin kanssa. Viininpunaiseen pikkutakkiin ja kalpean vaaleanpunaiseen paitaan pukeutunut Per Andrén oli parantumattoman aamuvirkku.

»Miksi näytät noin synkältä, ystäväni? Katso, mikä saapui eilen», Per sanoi ja ojensi hänelle kirjan. »Eikö siitä tullutkin hieno?»

Uuden laitoksen tekeminen Ludwig Wittgensteinin päiväkirjoista oli ollut äkillinen päähänpisto. Edellinen painos ei ollut läheskään loppuunmyyty, mutta eräs toinen kustantamo aikoi julkaista tänä vuonna ison ruotsalaisen Wittgenstein-elämäkerran, ja se toivottavasti saisi lukijat taas kiinnostumaan itävaltalaisesta filosofista. He olivat pyytäneet teokseen uuden esipuheen Södertörnin korkeakoulun aatehistorioitsijalta.

»Erittäin hieno», Martin sanoi. Sidottu kirja oli painava ja kaunis, siinä oli silkkinen lukunauha ja leveät marginaalit. Hän avasi kirjan ja silitti haalean kellertävää sellupaperia mutta ei lukenut tekstiä, aivan kuten oli jättänyt viimeisen läpikäynnin tekemättä ennen tekstin lähettämistä painoon.

Per säteili. »Amir on tehnyt erinomaista työtä korjatessaan vanhan painoksen. Sinun pitäisi sanoa se sille.»

»Veikkaan että sinä olet jo sanonut?»

»Se haluaa kuulla sen sinulta.»

Martin naurahti. »Niinkö luulet?»

»Nuoret haluavat mieluiten kuulla sen sinulta. Juo nyt se kahvi, jotta virkoat ennen kuin muut tulevat.»

Aikoinaan Martin olisi huolestunut jos hänelle olisi sanottu, että kolmenkymmenen vuoden kuluttua hänen useimmin tapaamansa aikuinen olisi Per Andrén. He olivat tutustuneet hintelässä nuoruudessaan, jolloin olivat yhdessä muodostaneet rockbändin vähemmän pätevän puolikkaan. Martin oli vakaasti uskonut osaavansa soittaa kitaraa, ja tämä usko oli pitkään peittänyt sen tosiasian, ettei hän ollut erityisen musikaalinen. Perit eivät sellaiset uskomukset pelastaneet. Hän kumartui basson ylle niin että hänestä näkyi vain toivottoman epäpunk hiuspehko, hän hikoili, räpelsi ja yritti ja katsoi välillä ylös syvästi hämmentynyt ilme kuukausoillaan. Oikean käden sormenpäät eivät koskaan kovettuneet, vaan olivat jatkuvasti rakoilla. Hän kuitenkin luki kulttuurilehti Krisin joka ainoan numeron moneen kertaan ja tiesi kaiken uudesta ruotsalaisesta kirjallisuudesta, ja lisäksi hänen suvussa oli yrittäjiä kolmessa sukupolvessa. Kustantamo oli ollut Perin idea. Martinille sellainen ajatus tuskin olisi koskaan tullut mieleenkään.

Perillä ja hänen vaimollaan oli myös tapana kutsua Martin syömään, viime vuosina yhä tiuhempaan. He puhuivat näistä päivällisistä kuin epämuodollisista, spontaaneista tilaisuuksista (»Tulisitko lauantaina meille haukkaamaan jotain?«), mutta tarjosivat poikkeuksetta kolme ruokalajia isolle vierasjoukolle lepattavassa kynttilänvalossa enemmän tai vähemmän älykkään keskustelun lomassa sekä maistattivat 25 vuotta kypsytettyä portviiniä joltakin pieneltä tilalta Portosta, minne olivat edellisenä kesänä raahanneet hämmästyttävän mukautuvaiset lapsensa. Martin oli jo aikoja sitten tajunnut, että he kutsuivat aina myös jonkun sopivan ikäisen sinkkunaisen. Martinin mielestä *sinkku* oli aina ollut säällittävän kuuloinen tekopirteä sana, jolla yritettiin peitellä epätoivoa. Hän puhui mieluummin *yksineläjistä*. Siviilisäätö kävi tavallisesti ilmi

rivien välistä: »Entisen mieheni kanssa meillä oli tapana...», »Silloin kun asuin Brännössä eksäni kanssa.»

Martin puhui aina Ceciliaa nimellä. Mitä muutakaan hän voisi tehdä?

Ja Per loi häneen lannistuneen katseen pöydän toiselta puolelta.

Kustantamon muu henkilökunta alkoi saapua. Ensimmäisenä harjoittelija Patricia, joka pyyhki päivittäin pölyt tietokoneensa ruudulta ja jonka kirjoituspöytä oli niin siisti, että heräsi kysymys mihin hän oikein käytti työaikansa. Hän kuitenkin hallitsi taiton ja oikovedokset, eikä tyylitön rivinvaihto tai väärä välimerkki jäänyt häneltä koskaan huomaamatta, ja kohdatessaan jonkin ongelman hän ryhtyi heti ratkomaan sitä Excel-taulukon avulla. Martin ei ollut oikein ottanut selvää Patriciaa ennen kuin tyttö oli tunnustanut, että hänen elämänsä suurin lukuelämys oli ollut romaani *Humiseva harju*. Martin ajatteli, ettei Patricia todellakaan ollut mikään Cathy eikä hän todellisuudessa ikinä valitsisi aitoa Heathcliffiä. Jokin hänen järjestyksellisessä olemuksessaan kuitenkin kaipasi romahdusta ja hulluutta, ja se kaipuu juonsi juurensa Brontën romaanista.

Seuraavaksi paikalle pyyhälsi Sanna. Hän oli aloittanut kustannustoimittajana jo silloin kun he majailivat entisessä tehdaskiinteistössä, soittivat lankapuhelimilla ja tupakoivat sisätiloissa. Sanna tervehti kaikkia yhteisesti, heilautti joogamaton olalta, potkaisi kengät jalasta, vaihtoi tohvelit tilalle ja suuntasi keittiöön ottamaan lautaselisen muroja, jotka lappoi suuhunsa työtasoon nojaten tasan kolmessa minuutissa.

Martin meni hakemaan lisää kahvia juuri kun Sanna tuuppasi tiskikoneen luukun kiinni jalallaan.

»Luin Karinin käsikirjoituksen», Sanna sanoi. »Se on erittäin pitkä.»

»Sanoin sille että osa kannattaa poistaa.»

»Mitä tarkoittaa 'osa'? Minusta noin neljäsosa joutaa pois. Loukkaantuisiko se siitä?»

Martin pohti asiaa. »Riski on kyllä olemassa. Mietitäänkö sitä myöhemmin?»

Sanna huokaisi ja kaatoi kahvia suurimpaan mukiin minkä löysi.

Martin palasi huoneeseensa ja etsi tovin Wittgensteinin päiväkirjan ensimmäistä laitosta. Viime vuosina Berg & Andrén oli julkaissut parikymmentä nimekettä vuodessa, ja kirjajhyllystä alkoi loppua tila. Martin tasapainoili Lamino-nojatuolin päällä seisten ja lopulta hänen etsimänsä löytyi ylähyllyltä pölyisenä ja hiukan auringossa haalistuneena. Muuten kirja oli säilynyt hämmästyttävän hyvässä kunnossa, vaikka se oli painettu minibudjetilla 1988. Siinä oli liimasidonta ja paperi oli halpaa, mutta kirjassa oli silti tiettyä karua eleganssia. Yksivärinen kansipaperi oli syvän kastanjanruskea, ja kirjan ja kirjailijan nimi oli painettu mustalla. Takakansitekstin viimeisellä rivillä kerrottiin, että käännöksen oli tehnyt Cecilia Berg (s. 1963), Göteborgin yliopiston aate- ja oppihistorian laitoksen tohtorikoulutettava. Uudessa laitoksessa luki vain *Käännös: Cecilia Berg*.

»Amir!» Martin kailotti nuorelle miehelle, joka oli matkalla keittiöön. Amir teki äkkipysähdyksen. Paita oli napitettu ylös asti, mutta hiukset sojottivat kaikkiin mahdollisiin ja mahdottomiin suuntiin. Jos Martin tunsu tuotantopäällikkönsä oikein, tämä oli matkannut työpaikalle puolinukuksissa eikä ollut vielä toennut horroksestaan.

»Wittgensteinin uusintapainos on erinomaista työtä», Martin sanoi.

Amirin hartiat laskivat alas ja kasvot sulivat hymyyn. »Tykkäätkö?» Amir oli muutaman vuoden vanhempi kuin Rakel, lähempänä kolmeakymmentä kuin kahtakymmentäviittä. Hän oli tullut kustantamoon harjoittelijaksi ja aloittanut uransa kauhistelemalla vilpittömästi heidän kotisivujaan (»Milloin ne on viimeksi päivitetty? Vitsailenko?»). Sen jälkeen hän oli ratkaissut asian kuten ratkaisi kaiken: korvillaan kuulokkeet, jotka eivät vuotaneet pihaustakaan siitä mitä ikinä hän kuuntelikaan, katse ruutuun kiinnittyneenä, naputellen näppäimistöä taukoamatta. Harjoittelujakson päätyttyä Per oli ollut varma, ettei mikään enää sujuisi ilman Amiria, joten hän oli palkannut pojan ja ostanut sikakalliin tietokoneen.

Martin nyökkäsi. Amir kiitti ja jatkoi kohti keittiötä.

Päivä kului tavalliseen tapaan sähköpostiviestien, puheluiden, kahvikuppien, palaverien ja päätösten helminauhana. Lounaan jälkeen Martin keskusteli yhden kirjailijan kanssa tämän lähes kirjoittamattomasta

toisesta romaanista. Esikoisteos oli saanut hienoja arvosteluja ja palkintoja, ja toiseen romaaniin kohdistuvat odotukset olivat lamaanuttaneet epävarman kirjailijan. Martin harkitsi lohduttavansa naista, ettei kirjoittamiseen kannattanut suhtautua ihan niin vakavasti – vaikka esikoinen olikin myynyt hyvin, pokkaripainosta oli edelleen varastossa laatikoitain – mutta puhe saattaisi vaikuttaa myös päinvastoin. Martinin kokemuksen mukaan kiltin ja ankaran välillä vuorotteleva kasvatustrategia toimi yhtä hyvin taiteilijasieluihin kuin lapsiin, mutta oli silti tärkeää valita oikeat sanat oikeaan aikaan. Lisa Ekman istui sohvan reunalla takki yllään ja hypisteli herkeämättä nuuskarasiaa selostaessaan uutta projektiaan.

»Siinä on tyttö, joka aloittaa kansanopistossa», hän sanoi katsellen Gustavin maalaamaa isoa Pariisi-taulua. »Se on saanut päähänsä paeta sinne ja siellä se tapaa yhden pojan ja tytön. Syntyy tosi dramaattinen kolmiodraama, mutta en oikein tiedä miten se päättyy. Tai on minulla joitakin ajatuksia. Ajattelin kirjoittaa kesällä.»

»Kuulostaa erittäin kiinnostavalta», Martin sanoi ystävällisesti. »Mitä jos lähettäisit käsikirjoituksen minulle kun sinulla on valmiina hieman enemmän tekstiä, jutullaan sitten lisää.»

Tämän jälkeen Martin asteli edestakaisin Perin huoneessa heidän keskustellessaan 80-luvun taidemarkkinoita käsittelevästä kirjasta. He olivat suunnitelleet kansikuvaksi Nils Dardelin maalausta *Den döende dandyn*, mutta kuulemma Natur & Kultur aikoi panna sen tulossa olevan Dardel-elämäkerran kanteen. Per ehdotti että he käyttäisivät sen sijaan jotakin Gustavin maalausta, tekihän Gustav kuitenkin läpimurtonsa 80-luvun taidekuplassa. Sinänsä hyvä ajatus. Oli kuitenkin olemassa riski, ettei Gustav haluaisi tulla yhdistetyksi »markkinoihin». Hän ei tietenkään sanoisi sitä suoraan vaan suostuisi pyyntöön, koska sen oli esittänyt Martin. Sitten Gustav olisi pahantuulinen ja mahdoton ja pitäisi mykkäkoulua. Häntä tekisi mieli tarttua olkapäistä ja ravistella ja sanoa että voi helvetti sentään, sehän on vain yksi saatanan kirja, jos et halua sitä pirun maalausta kanteen niin sano.

»Sitä paitsi Gustav voi suuttua siitäkin, jos me ei kysytä siltä.» Martin huokaisi. »Palaan asiaan. Nyt minun täytyy lähteä kauppahalliin. Tänään on Eliksen syntymäpäivä, ja se toivoi ruoaksi lampaankyljyksiä.»

»Eikö Elis ruvennut kasvissyöjäksi?» Per sanoi.

»Ilmeisesti lampaaseen sovelletaan poikkeuspykälää.»

Ulkona oli yhä valoisaa. Martin ei muistanut, milloin oli viimeksi lähtenyt töistä valoisaan aikaan.

Hänen keräillessään tavaroitaan katse osui kirjapinoon, jonka hän oli saanut mukaansa Lontoon kirjameseilta. Englannin- ja ranskan-kieliset kirjat hän kävisi läpi itse, mutta mukana oli myös saksalainen romaani, joka jonkun muun täytyisi arvioida. Martin oli heti ajatellut tytärtään. Rakel voisi varsin hyvin tehdä enemmän lausuntoja.

Kirja löytyi pinon pohjalta. Romaanin nimi oli *Ein Jahr der Liebe*, ja hatarista saksan taidoistaan huolimatta hän tiesi mitä se tarkoitti. Rakkauden vuosi. Ei kovin kummoinen nimi. Martin kuitenkin tunsi saksalaisen kustantajan Ulrike Ackermannin jo vuosien takaa, ja tämä oli kuulostanut harvinaisen itsepintaiselta ojentaessaan kirjan. »Tämä on erittäin hieno romaani», Ulrike oli sanonut, »uskon todella, että se sopisi teille.» Se jäi nähtäväksi. Romaanissa oli alle kaksisataa sivua. Luulisi Rakelin selviävän hommasta muutamassa viikossa.

Martin luki kirjasta vähän alkua, ja vaikka hän ei ymmärtänyt sanaakaan, hän kuuli korvissaan Cecilian äänen.

2

Sorina kohosi kohti kauppahallin kaarikattoa. Ulkovaatteista availtiin nappeja, kaulahuiveja löysättiin ja käsineitä pidettiin toisessa kädessä, kun kurottauduttiin puhumaan myyjälle. Kyljyksiään odotteleva Martin näki silmänurkastaan naisen hahmon. Nainen oli oikean pituinen ja hänellä oli kihara polkkatukka, ja lattia tuntui sortuvan Martinin alla. *Onko tuo –*

Ei ole, Martin sanoi itselleen. Koskaan ei ollut. Hän ravisteli kumpaakin jalkaa vuoron perään saadakseen ne hallintaansa. Heti kun nainen kääntyisi ympäri, kaikki yhdennäköisyys katoaisi. No niin, nyt hän liikahtaa –

Tietenkin naisen kasvot olivat täysin tuntemattomat. Hänellä oli terävä katse ja päättäväiset juonteet nenän ja suun välissä. Käsineet olivat kyyhkynsinistä mokkanahkaa ja käsilaukku riippui kyynärtaipeessa, ja kohta hän varmasti palaisi perheensä luo Askimiin tai Bill-daliin, istuisi alas viinilasin kanssa, hermostuisi keittiössä hääräävään puolisoon, tämän rämistelyyn ja kolisteluun, kolistelusta ei tullut loppua, vaikka hän oli selittänyt ties kuinka monta kertaa että äänet vihoivat korvia, että korviin suorastaan sattui, ja hän kysyisi lapsiltaan millaista koulussa oli ollut muttei kuuntelisi heidän vastauksiaan.

Heidän katseensa kohtasivat, ja Martin käänsi heti päänsä aivan kuin olisi vain sattunut pysähtymään naisen kohdalle silmäillessään ympärilleen. Hän sai kyljyksensä ja kiiruhti ulos.

Aurinko paistoi matalalta. Martin seisoj häikäisevässä valokuovassa ja odotti silmät kiinni, kunnes syke oli rauhoittunut. Kävellen kotiin. Se yleensä auttoi.

Kanavat olivat edelleen paksussa jäässä, ja kaduilla puhalsivat raa'at tuulet. Kadunkulmissa ja puistoissa oli likaisia lumikasvoja aurauksen jäljiltä. Alastomat puut harottivat kalpeansinistä taivasta vasten, oksat olivat kuin kynällä piirretyt. Martin ohitti Hagabadetin, missä kävi säännöllisesti alistumassa kuntoilulaitteiden tiukkaan kuriin. Joka kerta kun hän astui portista sisään, hän muisti miltä 1800-luvulla rakennettu talo oli näyttänyt ennen kuin siitä tuli kylpylä ja kuntosali, hän hipaisi muistoa kuten kosketetaan talismaania. Ennen vanhaan rakennuksessa oli hämäräperäinen levy-yhtiö, jonne pääsi vain hankalasti takakautta, Gustav oli raahannut hänet sinne kerran mennessään lainaamaan rahaa joltain kaverilta. Kohteliaisuudesta he olivat jääneet hetkeksi notkumaan, nyökkäilemään arvostavasti levyltä soitetulle aggressiiviselle konemusiikille ja juomaan vermuttia muovilasista. Alhaalla kylpylaitoksessa altaat olivat tyhjillään, ja aika ajoin siellä järjestettiin improvisoituja teatteriesityksiä jotka kaikuivat kaakeliseinien välissä.

Nykyään Hagan suljetuilla ja siisteillä pihoilla juoksenteli raitapaitaisia lapsia ja mukulakivikaduilla näki sunnuntaiflanöörejä ja turisteja ylisuuri kanelipulla kädessä. Sprängkullen ei toiminut enää salakapakana, vaan siitä oli tullut yliopiston rakennus. Harvat Hagassa asuvat kaverit olivat lopettaneet hasiksenpolton ja ryhtyneet arkkitehdeiksi.

Hagabadetissa kävivät enää Martin Berg ja muut hänen kaltaisensa, joilla oli varaa maksaa 1 700 kruunua kuussa juoksumatolla hikoilemisesta. Aluksi Martin oli tuntenut itsensä alastomaksi ja naurettavaksi treenitrikoissa ja teknisessä T-paidassa, joka kuulemma hengitti ja johti kosteuden pois (minne?). Lenkkarit olivat puhtaat ja näyttivät uusilta, koska hän ei ollut koskaan käyttänyt niitä ulkona. Hän yritti olla ajattelematta, mitä olisi sanonut tällaisesta 25-vuotiaana. Vähitellen hän oli kuitenkin alkanut nähdä homman kauneuden. Se ei juurikaan poikennut työnteosta. Periaatteet olivat samat: Yhtälöön pantiin tietty määrä ponnistelua, x . Siitä oli seurauksena tietty tulos, y . Joskus y vain ylläpiti vallitsevaa tilannetta – paino ei noussut; yrityksen liikevaihto ei pienentynyt. Y :n pitäminen vakiona saattoi olla vaativaa. Itse asiassa ei ollut lainkaan hassumpi saavutus, jos onnistui pitämään y :n vakiona. Jos halusi y :n kasvavan, myös x :n oli kasvettava. Ärsyttävää kyllä x :n ja y :n suhde ei ollut suoraan verrannollinen. Hagabadetin ulkopuolisessa maailmassa x :ää saattoi lisätä miten paljon tahansa, eikä y :lle silti näyttänyt tapahtuvan mitään. Hagabadetin sisällä x :n ja y :n välinen yhteys oli kuitenkin suoraviivaisempi. Puolen tunnin treeni crosstrainerilla vaikutti välittömästi fysiologiaan. Tästä tosiasiasta kannatti pitää kiinni elämässä, jossa sellainen oli yhä harvinaisempaa.

Jälkeenpäin oli miellyttävän väsynyt olo. Loppuillan saattoi lueskella, kunnes poika tuli kotiin kymmenen maissa, paiskasi oven kiinni ja tuskin tervehti. Silloin oli niin väsynyt, ettei jaksanut aloittaa keskustelua, totesi vain ohimennen että poika lämmitti lasagnea mikrossa ja vei sen huoneeseensa. Niin väsynyt, että nukahti heti kun sammutti valon. Niin väsynyt, että vajosi huumaavaan pimeyteen ja pysyi siellä siihen asti kun herätyskello soi ja veti takaisin pintaan.

Kolea ilma selvitti Martinin pään. Hän oli aina pitänyt kävelemisestä. Pariisissa hän oli kävellyt kävelemistään, kunnes osasi kulkea ilman karttaa, ja Göteborgin kortteleita hän oli varmasti mittaillut tuhansia kilometrejä. Kaikesta tästä kävelemisestä huolimatta hän ei koskaan päätenyt eräälle tietylle kadulle.

Kastellgatan sijaitsi oikeastaan keskellä Martinin kävelyreittejä. Hän kulki päivittäin Järntorgetin kautta. Hän käveli usein Linnégatania tai

Övre Husargatania. Toisinaan hänen oli kuljettava näiden katujen välissä, esimerkiksi Risåsgatanilla tai Majorsgatanilla, mutta miten tahansa hän kävelikin, hän ei koskaan joutunut Kastellgatanille. Näin oli jatkunut yli vuosikymmenen, loistavana poikkeuksena se kerta, kun hän oli sattumoisin päätynyt Cecilian entiseen yksioon.

Tämä tapahtui monta vuotta sitten, siihen aikaan kun Martin tapaili yhtä aika mukavaa graafista suunnittelijaa. Nainen raahasi hänet vähän väliä mukanaan asunonäyttöihin, mahdollisesti osoittaakseen riippumattomuuttaan. »Ajattelin ostaa asunnon», nainen sanoi, eikä Martinille koskaan selvinnyt, halusiko hän sanoa samalla jotain muutakin. Joka tapauksessa asunnoissa oli aina jotain vikaa. Yksi oli pohjakerroksessa, toisen keittiö oli kaakeloitu kauttaaltaan tummanvihreillä laatoilla. Liian kallis, liian pieni, liian uusi. Naisen keskustellessa kiinteistönvälittäjien kanssa putkiremonteista ja parvekkeen rakentamisesta Martin kierteli vieraiden ihmisten kodeissa, jotka oli laitettu lähes asutun näköisiksi mutta ei kuitenkaan ihan, ja huvitteli yrittämällä tunnistaa esittelyjen algoritmeja. Keittiössä oli aina tuoreita yrtejä ruukuissa, joiden pohjista oli jäänyt hintalappu irrottamatta. Sohville oli sijoitettu tietynlaisia tyynyjä. Pesualtaan reunalla paloi pieni lämpökynttilä.

Pohjimmiltaan koko touhu oli täysin joutavaa, ja siksi Martin oli vähällä jättää väliin juuri sen tietyn esittelyn. Hän lähti silti mukaan, koska kieltäytyminen olisi johtanut lukuisiin muihin kieltäytymisiin.

»Siinähan sinä olet», sanoi graafinen suunnittelija – hänen nimensä oli Mimmi – kun he tapasivat Skanstorgetilla. Mimmi suikkasi poskisuukon ja lähti kävelemään. »Tarkistan vain kadunnumeron», hän sanoi. Mimmin kaivellessa laukkuaan Martinin valtasi hiljainen varmuus. Se on varmasti numero 11.

»Yksitoista!» Mimmi sanoi ja kiskoi hänet mukaansa. »Mikä sinulla on? Ei kai se ole niitä taloja, jotka on vajonneet saveen?»

He ravasivat ylöspäin portaikossa, joka oli kaareva kuin simpukan sisäpuoli. Kuusikerroksisen talon joka kerroksessa oli kolme ovea. Todennäköisyys oli yksi kahdeksastatoista. Martinin syke nousi, ja hän kuuli Mimmin äänen kuin kaukaisuudesta: »Muistaakseni se on ylimässä kerroksessa.»

He pääsivät ylimpään kerrokseen, missä Cecilian ovi oli selkoselälään. Oven pönkkänä oli välitysfirman kyltti ja sinisiä kengänsuojuksia sisältävä ämpäri.

Polyesteripukuun sonnustautunut nuori mies tuli ovelle tervehtimään, ja Mimmin huolehtiessa seurustelemisesta Martin astui peremmälle.

Eteisen katossa tuikkivat spottivalot, ja kulunut korkkimatto oli vaihdettu klinkkerilaattoihin. Martin raotti vessan ovea, eikä siellä tietenkään näkynyt jälkeäkään haljenneesta pesualtaasta tai seinällä riipuneesta Haile Selassien muotokuvasta leijonineen. Pelkkää valkoista kaakelia. Keittiön työtasolla oli limettejä vadilla. Huoneen parketti oli hiottu kiiltäväksi ja seinät maalattu vastikään. Sänkyä peitti koristetyynyjen vuori, ja valkoinen sohva retkotti pitkin seinustaa, missä Cecilian kirjahylly oli ollut.

Mutta näköala oli kuin aikamatka menneisyyteen. Peltikattoja ja savupiippuja, Skansen Kronanin linnake, joki ja nosturit.

Martin seiso ikkunassa Mimmin tarkastaessa silmät viiruina jalkalistat ja ikkunoiden jakopuitteet. Muutamaa viikkoa myöhemmin Mimmi lopetti suhteen, sillä hänen mielestään oli »ihan sairasta», että Martin käytti yhä vihkisormusta. »Terapeuttini mukaan minun täytyy opetella asettamaan itselleni rajoja.»

Martin oli ajatellut että tähän meneekin ihan liikaa aikaa.

3

Kotona Martin löysi keittiöstä tyttärensä. Rakel istui kyynärpäät pöydällä, tuki leukaansa toiseen käteen ja oli niin uppoutunut kirjaansa ettei huomannut Martinin saapumista. Cecilia oli samanlainen. He ikään kuin katkaisivat virran. Eivät kuulleet eivätkä nähneet mitään. Kukaan ei tiennyt mitä heidän mielessään liikkui. Kun Rakel oli pieni, häntä joutui kutsumaan kutsumasta päästyään, ja kun oli korottanut ääntään riittävästi, hän mulkaisi ja pujahti hoitamaan sen mitä häntä oli pyydetty tekemään – korjaamaan lelut pois, petaamaan sängyn.

»Lydia Sandgren on esikoiskirjailija,
mutta kirjoittaa kuin ei olisi vuosikymmeniin
muuta tehnytkään.»

– SVENSKA DAGBLADET

GÖTEBORGISSA VALMISTELLAAN suurta retrospektiiviä taiteilija Gustav Beckerin töistä. Koko kaupunki on tapetoitu näyttelyjulisteilla, ja kaduilla kulkiessaan Rakel, Beckerin kummitytär, joutuu kaikkialla kohtaamaan viisitoista vuotta sitten salaperäisesti kadonneen äitinsä kasvot. Samaan aikaan Rakelin isä, kustantaja ja epäonnistunut kirjailija Martin Berg, käy läpi oman elämänsä retrospektiiviä ja ajautuu kriisiin.

Läpileikkaus on moniääninen, eri aikatasoissa liikkuva kasvukertomus ja upea kuvaus Göteborgista ennen ja nyt.

www.wsoy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-47799-1